

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА СУДОЧИНСТВО, ПОДАТКОВЕ ПРАВО

УДК 342.92

DOI 10.31558/2786-5835.2023.2.15

Костенко Юлія Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарського та адміністративного права
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Шувалова Тетяна Олександрівна,
суддя Донецького окружного адміністративного суду,
здобувач ступеня «Доктор філософії»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ІНСТИТУТ МЕДІАЦІЇ У ВИРІШЕННІ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ

Стаття присвячена розгляду стану правового регулювання інституту медіації як форми альтернативного врегулювання публічно-правового спору. Виділено дві основні концепції щодо розуміння змісту медіації: 1) розгляд медіації виключно як добровільної позасудової форми врегулювання публічно-правового спору (приватної зовнішньої медіації), що здійснюється на підставі укладеного договору відповідно до норм Закону України «Про медіацію»; 2) визначення медіації з широкого погляду зараховуючи до неї й процедури розгляду адміністративного спору за участю судді. Виділено низку відзнак медіації (за правовою регламентацією, строками проведення, учасниками, роллю та правовим статусом посередника, підставами проведення та припинення) від процедури врегулювання публічного спору за участю судді, як засобу вирішення публічних спорів за участю судді-договідача, що спрямований на мирне врегулювання конфлікту між сторонами в межах здійснення адміністративної діяльності суду.

Доведено, що в Україні не закріплено на законодавчому рівні інституту медіації в системі адміністративного судочинства та запропоновано модель присудової медіації як обов'язкової досудової форми розв'язання публічно-правового спору, що здійснюється в межах адміністративної діяльності судів за участю судді-медіатора, який наділяється виключними процесуальними повноваженнями допомогти сторонам спору самотійно досягти його вирішення та дійти взаємовигідного результату, враховуючи інтереси обох сторін, що оформлюється медіаційною угодою.

Обґрунтовано низку сутнісних характеристик присудової медіації: 1) здійснення суддею – медіатором, який набув спеціальних навичок ведення медіації, пройшов професійну підготовку в цій сфері та не розглядає відповідний публічний спір як суддя; 2) є обов'язковою попередньою умовою судового розгляду, тобто здійснюється до початку розгляду справи по суті; 3) відповідність принципам фасилітації (*facilitative mediation*), що базуються на переконанні сторін спору в тому, що за допомогою нейтрального посередника (судді-медіатора) сторони, співпрацюючи між собою, можуть самі дійти до вирішення конфлікту; 4) основним нормативно-правовим актом, який має врегулювати концептуальні засади присудової медіації, є виключно норми КАСУ.

Ключові слова: концентрація справ, межі втручання держави, Державний бюджет, медіація, публічно-правовий спір, Верховний суд, Конституційний суд України, альтернативні форми захисту.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства сталою є практика щодо застосування альтернативних форм розв'язання конфліктів – вирішення спорів з позиції інтересів шляхом пошуків компромісних рішень та досягнення згоди між конфліктуючими сторонами завдяки зусиллям третьої, незалежної сторони (переговори, третейський суд, арбітраж, медіація та посередництво). Зауважимо, що сфера адміністративних спорів є найскладнішою для застосування альтернативних форм захисту (далі – АФЗ) прав та інтересів учасників правовідносин, що пояснюється зазвичай публічно-правовою природою таких конфліктів. Сучасна вітчизняна правозастосовна практика свідчить про поступове впровадження саме таких видів АФЗ, як-от медіація та процедури примирення в публічно-правовій сфері. Їх розвиток обумовлюється, з одного боку, тими реальними проблемами, з якими зіштовхуються органи судової влади (тривалість судових процесів, великі витрати на ведення справ у судах, надмірна заформалізованість процедури, складнощі у правовому регулюванні), з іншого, – пошуком цивілізованих заходів компромісного порозуміння між сторонами конфлікту. Підтвердженням цього стало прийняття Закону України «Про медіацію», яким встановлено, що його дія поширюється на суспільні відносини, пов'язані з проведенням медіації з метою запобігання виникненню конфліктів (спорів) у майбутньому або врегулювання будь-яких конфліктів (спорів), у тому числі цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних, а також у справах про адміністративні правопорушення та у кримінальних провадженнях з метою примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим) (ст. 3) [1].

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Серед вітчизняних наукових досліджень, у яких був започаткований ґрунтовний аналіз відносин у сфері застосування медіації в публічно-правовій сфері, варто виділити роботи Н. М. Грень, Т. Г. Шинкар, О. І. Сидельнікова, В. І. Цимбалюка, Л. Р. Юхтенко [2–6]. Проте дискусійність низки положень, і насамперед, перспектив запровадження медіації в межах адміністративного судочинства зумовлюють подальший інтерес до цього питання.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз правового регулювання окремих питань застосування медіації у вирішенні публічно-правових спорів з метою вироблення пропозицій щодо доцільності запровадження присудової медіації під час вирішення адміністративного спору.

Виклад основного матеріалу. Внаслідок аналізу теоретичних надбань та практики у сфері застосування АФЗ можна виділити дві основні концепції, які сформовані серед вітчизняних вчених: 1) розгляд медіації виключно як добровільної позасудової форми врегулювання публічно-правового спору (приватної зовнішньої медіації, що здійснюється відповідно до Закону України «Про медіацію»); 2) визначення медіації з широкої точки зору, включаючи до неї й про-

цедури розгляду адміністративного спору за участю судді. Саме на цьому аспекті зосередимо основну увагу, адже від цього залежить розуміння моделі й механізму медіації, яка впроваджується в практику вирішення публічно-правових спорів наразі в Україні.

Так, процедуру врегулювання публічного спору за участю судді, що проводиться за згодою сторін до початку розгляду справи по суті у формі спільних та (або) закритих нарад на підставі винесеної судом ухвали, врегульовано Главою 4 Розділу II Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ). Суддя спрямовує проведення врегулювання спору на досягнення сторонами примирення, для чого: з'ясовує підстави та предмет позову, підстави заперечень, роз'яснює сторонам особливості предмета доказування та пропонує надати пропозиції щодо шляхів мирного врегулювання спору (ч. 4 ст. 186 КАСУ) [7]. Проте судді заборонено надання сторонам юридичних порад, рекомендацій та оцінки доказів у справі. Отже, суддя, який фактично виступає посередником, не вирішує справи по суті, а спрямовує її на мирне врегулювання в межах права, результатом чого може бути: звернення до суду із заявою про примирення, визнання позову відповідачем, відмова від позову позивачем. Нормами КАСУ врегульовано й питання щодо строків проведення такої процедури (не більше тридцяти днів з дня винесення ухвали про її проведення), водночас, такий строк не може бути продовжено (ст. 187) [7]. На наш погляд, саме ці аспекти й стали підставою для визначення низкою вчених процедури розгляду спору за участю судді як інституту судової медіації, що інтегрована у судову систему держави [2, с. 85; 8, с. 7; 9].

Ми схильні розглядати наведені положення виключно як підґрунтя щодо формування та розвитку в Україні інституту присудової медіації. Для підтвердження цього, звернемо увагу на зміст ч. 2 ст. 180 КАСУ, де закріплено, що у підготовчому засіданні суд з'ясовує, чи бажають сторони вирішити спір шляхом примирення, провести позасудове врегулювання спору шляхом медіації або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді. Тобто йдеться про три самостійні процедури, що обумовлені правом сторін публічного спору обирати за власним розсудом один із можливих засобів врегулювання конфлікту: примирення сторін (Гл. 5 Розд. II КАСУ), медіації (Закон України «Про медіацію»), врегулювання спору за участю судді (Гл. 4 Розд. II КАСУ). Дійсно, ініціатива до врегулювання спору будь-яким із наведених засобів належить виключно сторонам спору, суддя не вправі своїм волевиявленням ініціювати чи призначати такі процедури, проте це не може бути основною підставою для характеристики врегулювання спору за участю судді та примирення сторін як медіації. Однією з відзнак медіації є те, що сторони конфлікту самостійно обирають медіатора, який не ухвалює остаточне рішення для сторін, а сприяє

вирішенню конфлікту шляхом організації й проведення примирних процедур, зокрема переговорів, так, щоб сторони конфлікту самостійно ухвалили спільне рішення зі спірного питання. Натомість під час процедури врегулювання спору за участю судді не передбачено для сторін право вільного вибору кандидатури судді-посередника задля врегулювання суперечностей, адже проведення врегулювання спору за участю судді з метою досягнення сторонами врегулювання спору спрямовується тим суддею, якого було визначено автоматизованою системою документообігу суду. Також врегулювання спору за участю судді проводиться за згодою сторін до початку розгляду справи по суті, водночас, медіація може відбуватися на будь-якій стадії судового провадження. На законодавче розмежування зазначених процедур вказують і норми, що містяться в прикінцевих та перехідних положеннях Закону України «Про медіацію», якими, зокрема, внесено зміни до КАСУ, а саме йдеться про зміни в: ч. 5 ст. 47; ч. 6 ст. 181; ч. 6 ст. 122 [7]. З урахуванням викладеного врегулювання спору за участю судді – це засіб вирішення митних спорів за участю судді-доповідача, який спрямований на мирне врегулювання конфлікту між сторонами в межах здійснення адміністративної діяльності суду.

Отже, сьогодні в Україні не закріплено на законодавчому рівні інституту медіації у системі адміністративного судочинства. Вважаємо, що норми КАСУ містять окремі форми альтернативного врегулювання публічних спорів в судовому порядку: врегулювання спору за участю судді, що може бути реалізовано виключно до початку розгляду справи по суті, та примирення сторін, що є можливим на будь-якій стадії розгляду, і вирішення справи, й обидві ці процедури є складниками адміністративної діяльності суду. Щодо безпосередньо медіації, то така форма захисту прав і інтересів сторін будь-якого публічно-правового спору можлива виключно як приватна (зовнішня), що здійснюється нейтральними незалежними фізичними особами на підставі укладеного договору в порядку, передбаченому нормами Закону України «Про медіацію».

Вважаємо, що для успішної інтеграції інституту медіації безпосередньо в адміністративне судочинство потребує врегулювання низка питань, зокрема: визначеність на рівні КАСУ її формату (здійснення суддею-медіатором на підставі відповідного доручення в межах реалізації функцій правосуддя чи медіація виступає як частина адміністративної діяльності судів); закріплення правового статусу судді-медіатора з чітким переліком прав та обов'язків; кваліфікаційних вимог до судді – медіатора; визначеність прав та обов'язків сторін під час розгляду публічного спору; межі застосування медіації під час адміністративного судочинства.

Т. І. Шинкар, визначає присудову медіацію (court-related, court-connected, court-annexedmediation, в дослівному перекладі – «медіація, пов'язана з судом»)

як самостійну модель медіації, що інтегрована в судову систему країни й характеризує її як найефективнішу серед усіх альтернативних способів врегулювання спору [3, с. 165]. Дійсно, враховуючи особливість суб'єктного складу досліджуваних правовідносин вважаємо, що модель присудової медіації є актуальною саме для публічних спорів. Річ у тім, що зовнішня модель медіації (приватна), як самостійний спосіб альтернативного вирішення спорів, здійснюється на платній основі відповідно до умов укладеного договору між медіатором та сторонами спору. В контексті розгляду адміністративних спорів у цій моделі виникає питання щодо оплати праці медіатора, адже, однією зі сторін є суб'єкт владних повноважень. На практиці це призведе до проблеми, пов'язаної з необхідністю закладення у відповідних статтях Державного бюджету коштів на фінансування таких видатків. Саме тому вбачаємо це не найкращим варіантом, оскільки державні органи не можуть та не схильні витратити бюджетні кошти на послуги приватних медіаторів.

У такий спосіб можна виділити низку чинників, які ускладнюють запровадження процедури присудової медіації в публічних спорах: 1) учасники спору є нерівноправними суб'єктами (з огляду на зміст ч. 2 ст. 19 Конституції України органам державної влади дозволено все те, що прямо передбачено законом, водночас для фізичних і юридичних осіб характерний принцип: дозволено все, що не заборонено законом). Отже, наприклад, митний (податковий) орган не має широкої свободи в медіації під час проведення переговорів, як приватні особи; 2) у своїй діяльності адміністративний орган керується публічним інтересом, фактично позбавлений свободи у прийнятті рішень; 3) наявність ризиків звинувачення державного службовця у перевищенні повноважень під час укладення медіаційної угоди, в т. ч. настання відповідальності для суб'єктів владних повноважень у разі примирення; 4) існування корупційних ризиків через домовленості між посадовими особами адміністративного органу та зобов'язаними особами; 5) невизначеність порядку оплати послуг медіації [10, с. 185].

Саме тому вважаємо доцільним надання повноважень відповідним державним органам (наприклад, податковим та митним) на прийняття рішення щодо можливості участі у процедурі медіації, для чого вони мають володіти достатнім обсягом дискреції для вирішення питання про мирне врегулювання спору в досудовому (позасудовому) порядку та визначення умов примирення.

Запровадження процедури присудової медіації планується як засіб розвантаження судової системи від надмірної концентрації обсягу справ, що перебувають на розгляді, скорочення часу на їх розгляд та забезпечення належних гарантій участі суб'єкта владних повноважень. У такий спосіб скорочуються витрати фізичних, юридичних осіб та судової системи загалом, а отже, – підвищується доступність правосуддя. Вважається, що перевагою присудової медіації є

авторитетність судді-медіатора для особи та державного органу, що дисциплінує сторони та сприятиме залученню суб'єкта владних повноважень для участі у процедурі медіації [11]. Основне питання, – яку саме модель присудової медіації буде втілено на законодавчому рівні в Україні.

Виділимо основні положення, які, на наш погляд, мають бути врегульовані на законодавчому рівні та які можуть характеризувати модель медіації в межах адміністративного судочинства.

1. Проведення присудової медіації має здійснюватися суддею, який набув спеціальних навичок ведення медіації, пройшов професійну підготовку в цій сфері та не розглядає відповідний публічний спір в якості судді. При цьому, в разі недосягнення перемир'я сторонами такий суддя має звільнитися від обов'язку здійснювати судочинство за відповідною адміністративною справою. В цьому контексті вимагає врегулювання питання щодо розробки єдиних вимог та правил медіації, які можуть бути затверджені на з'їзді суддів України відповідно до порядку, встановленого ст. 128–132 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Видається можливим за основу такого порядку прийняти Регламент, розроблений Одеським окружним адміністративним судом [12]. До того ж потребує внесення змін до ч. 2 ст. 54 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» в аспекті, що суддям буде дозволено займатись медіаторською діяльністю на рівні з викладацькою, творчою тощо.

2. Запровадження присудової медіації щодо публічних спорів як обов'язкової попередньої умови судового розгляду, тобто до початку розгляду справи по суті. Безумовно, ми розуміємо, що така позиція призводить до певної дискусії серед правознавців. Зокрема, вона не відповідає позиції, викладеній Конституційним Судом України ще в 2002 році, що можливість судового захисту не може бути поставлена законом, іншими нормативно-правовими актами у залежність від використання суб'єктом правовідносин інших засобів правового захисту, у тому числі досудового врегулювання спору. Обов'язкове досудове врегулювання спорів, яке виключає можливість прийняття позовної заяви до розгляду і здійснення за нею правосуддя, порушує право особи на судовий захист. З огляду на необхідність підвищення рівня правового захисту держава може стимулювати вирішення правових спорів у межах досудових процедур, однак їх використання є правом, а не обов'язком особи, яка потребує такого захисту [13]. Проте, у 2016 році було внесено зміни до Основного Закону України, де ч. 3 ст. 124 закріплено, що Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору [14]. Щодо цього варто звернути увагу на п. 3.1.2 висновку Конституційного Суду України від 20.01.2016 р. № 1-в/2016, що закріплення в Конституції України положення щодо можливого визначення в законі обов'язкового досудового порядку врегулювання спору є додатковим засобом

правового захисту особи, який не позбавляє її можливості надалі звернутися до суду [15].

До того ж, згідно з рішенням по справі Європейського суду *Alassini v Ital-Telecom* [2010] EUECJ C-317/08, [2010] ECRI-221, [2010] 3 CMLR 17, обов'язковий досудовий порядок врегулювання спорів не призводить до порушень ст. 6 Європейської конвенції з прав людини щодо права на справедливий суд за таких умов: 1) процедура медіації проводиться в розумний строк (30 днів); 2) сторони звільнені від сплати за медіацію або не несуть інші додаткові витрати у зв'язку з нею; 3) сторони мають право звернутися до суду у випадку, коли вони не досягли згоди шляхом медіації [16, с. 21]. Аналогічна позиція викладена й у ст. 5 Директиви ЄС «Про деякі аспекти посередництва (медіації) у цивільних та комерційних справах» № 2008/52/ЄС. Зокрема, закріплено, що держави-члени ЄС можуть встановити обов'язкове застосування медіації перед початком чи після початку судового провадження за умови що така норма не перешкоджає сторонам реалізувати їх право доступу до системи правосуддя [17]. На практиці в низці країн ЄС запроваджено обов'язкові схеми медіації (Німеччині, Італії, Англії, Франції, Австрії тощо) [16].

З урахуванням викладеного вважаємо, що присудова медіація являє собою узгодження інтересів сторін спору за їх добровільною згодою. І в цьому контексті така процедура апріорі є справедливою, адже про жодну форму примусу щодо її результату не йдеться. Якщо сторони не доходять згоди, вони можуть звернутися з заявою про припинення медіації й надалі розпочинається судовий розгляд адміністративної справи. Саме тому вважаємо, що принцип добровільності зберігається, адже сторони можуть відмовитися від неї в будь-який момент, якщо стає очевидно, що в межах присудової медіації досягнення примирення (компромісу) не відбудеться.

3. Відповідність присудової медіації принципам фасилітації (*facilitative mediation*), що базуються на переконанні сторін спору в тому, що за допомогою нейтральної сторони (судді-медіатора) сторони, співпрацюючи між собою, можуть самі дійти до вирішення конфлікту. Йдеться про те, що суддя-медіатор не пропонує можливих варіантів вирішення спору і не оцінює фактичної та правової ситуації, а лише допомагає сторонам дійти обопільного консенсусу за спірними питаннями. Процедура медіації сприяє безпосередній взаємодії між сторонами з метою врегулювання спору. Медіатор зобов'язаний на засадах рівності діяти в інтересах усіх учасників публічного спору, водночас дотримуючись принципу конфіденційності. Для об'єктивності, варто зазначити, що за змістом ст. 186–187 КАСУ частково відповідають наведеним положенням.

Для присудової медіації, значною мірою орієнтованої на взаємні поступки сторін, захист права є, безумовно, бажаною, але не пріоритетною метою. У цьо-

му випадку насамперед йдеться про припинення конфлікту, що лежить в основі юридичного спору. Головна мета медіації – допомогти сторонам у пошуку найкращих рішень проблеми шляхом розширення їхніх можливостей та поліпшення відносин між ними [16, с. 4].

Висновки. Внаслідок дослідження з'ясовано, що під час вирішення публічно-правових спорів для сучасної України оптимальним варіантом є запровадження та розвиток таких форм медіації:

1) приватна (зовнішня) медіація – один із альтернативних (позасудових) способів вирішення публічно-правових спорів, за допомогою якого дві або більше сторін спору намагаються в межах структурованого процесу за участю медіатора досягти згоди для його вирішення, тобто є процедурою, яка здійснюється поза межами судового розгляду публічно-правового спору в порядку адміністративного судочинства. Такий інститут медіації в публічно-правових спорах реалізується виключно незалежними професійними медіаторами в порядку і на умовах, передбачених Законом України «Про медіацію»;

2) присудова медіація – обов'язкова досудова форма розв'язання публічно-правового спору, що здійснюється в межах адміністративної діяльності судів за участю судді-медіатора, який наділяється виключними процесуальними повноваженнями допомогти сторонам спору самостійно досягти його вирішення та дійти взаємовигідного результату, враховуючи інтереси обох сторін, що оформлюється медіаційною угодою. Основним нормативно-правовим актом, який має врегулювати концептуальні засади такої моделі медіації, є виключно норми КАСУ, для чого, видається доцільним внесення низки змін та доповнень до Глави 4 Розд. II КАСУ.

Список використаних джерел

1. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
2. Грень Н. М. Реалізація права людини на справедливий суд шляхом процедури присудової медіації: теоретико-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2016. 250 с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/1720/dysertaciynarobotanazdobuttyanaukovogostupenyakandydatayurydychnyhnaukgrennm2.pdf>
3. Шинкар Т. Г. Застосування медіації в адміністративному судочинстві: вітчизняний та зарубіжний досвід: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Інститут права імені Володимира Великого Міжрегіональної академії управління персоналом; Національний університет «Львівська політехніка». Київ, 2017. 220 с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/1711/dysertaciynarobotanazdobuttyanaukovogostupenyakandydatayurydychnyhnaukshynkarti.pdf>
4. Сидельніков О. І. Інститут примирення сторін в адміністративному судочинстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2017. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12577/1/Sydielnikov_2017.pdf
5. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів: вітчизняний та зарубіжний досвід: наукова монографія / за заг. ред. В. І. Цимбалюка. Львів: «Новий Світ 2000», 2020. 172 с.

URL: <https://nuwm.edu.ua/component/dropfiles/?preview=1&format=&task=frontfile.download&catid=1821&id=3116&Itemid=1000000000000>

6. Юхтенко Л. Р. Адміністративно-правові засади вирішення спорів, що впливають з публічно-правових відносин, у досудовому порядку: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2020. 221 с. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/PhD/Yukhtenko_dis.pdf
7. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n11555>
8. Ківалов С. В. Врегулювання публічно-правового спору за участю судді: нова форма правосуддя чи прояв медіації в суді. Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) У 2 т. Т. 2 / відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 5–8. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Врегулювання-публічно-правового-спору-за-участю-чи-Ківалов-Ківалов/00578eebf3d53049d0d8f40eb7185d245c862b08>
9. Романадзе Л. Д. Какие пробелы в проектах новых ХПК, ГПК и КАС будут мешать мирению сторон судьей или медиатором. *Закон і Бізнес*. URL: https://zib.com.ua/ru/128584-kakie_probeli_v_proektah_novih_hpk_gpk_i_kas_budut_meshat_pr.html
10. Ростовська К. В., Гришина Н. В. Медіація в адміністративному судочинстві: міф чи реалії сьогодення. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. Вип. 29. 2020. С. 182–188. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/issue/view/992/1293>
11. Медіація в адміністративних справах: дослідження в рамках проекту ЄС Право-Justice. Київ. 2021. 30 с. URL: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/611/cc9/61d/611cc961d4853230712969.pdf>
12. Регламент порядку проведення переговорів з досудового врегулювання спору за допомогою судді. URL: <https://adm.od.court.gov.ua/sud1570/gromadyanam/dosydov/reglament>
13. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім “Кампус Коттон клуб”» щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) № 15-рп/2002 від 09.07.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02#Text>
14. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>
15. Висновок Конституційного суду України від 20.01.2016 р. № 1-в/2016 у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України. 2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-16#Text>
16. Кисельова Т. Інтеграція медіації в судову систему України: програмний документ у рамках проекту Ради Європи «Підтримка впровадженню судової реформи в Україні». Київ. 2017. 28 с. URL: <https://rm.coe.int/kyselova-t-mediation-integartion-ukr-new-31-07-2017/168075c1e7>
17. Директива Європейського парламенту та Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) у цивільних та комерційних справах № 2008/52/ЄС від 21.05.2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a95#Text

Yuliia Kostenko, Tetiana Shuvalova. Institute of mediation in the resolution of public legal disputes

The article is devoted to the consideration of the state of legal regulation of the institution of mediation as a form of alternative settlement of a public law dispute. Two main concepts regarding the understanding of the content of mediation were highlighted: 1) consideration of mediation exclusively as a voluntary, out-of-court form of settlement of a public-law dispute (private external

mediation), which is carried out on the basis of a concluded contract in accordance with the norms of the Law of Ukraine «On Mediation»; 2) definition of mediation in a broad meaning, including the procedure for consideration of an administrative dispute with the participation of a judge. A number of defining features of mediation (according to the legal regulations, terms of conduct, the participants, the role and legal status of the mediator, the grounds for conduct and termination) were distinguished from the procedure of settling a public dispute with the participation of a judge, as a means of resolving public disputes with the participation of a judge-rapporteur, aimed to a peaceful settlement conflict between the parties within the scope of the administrative activity of the court.

It was proved that the institution of mediation in the system of administrative justice is not established at the legislative level in Ukraine; and the model of judicial mediation was proposed as a pre-trial form of public dispute resolution, which is carried out within the limits of the administrative activity of the courts with the help of a judge-mediator, who is endowed with the exclusive procedural rights with the authority to help the parties to the dispute independently to reach its solution and a mutually beneficial result, taking into account the interests of the both parties, which is formalized by the mediation agreement.

A number of essential characteristics of the judicial mediation were justified: 1) the implementation by a judge – a mediator who has acquired special skills in the conducting of mediation, who has undergone professional training in this field and does not consider a relevant public dispute as a judge; 2) is a mandatory preliminary condition for a trial, that is, it is carried out before the start of the trial on the merits; 3) compliance with the principles of facilitation (facilitative mediation), which are based on the conviction of the parties to the dispute that with the help of a neutral mediator (judge-mediator), the parties, cooperating among themselves, can come to a resolution of the conflict themselves; 4) the main normative legal act, which should regulate the conceptual principles of judicial mediation, is exclusively the rules of the Code of administrative proceedings.

Keywords: concentration of cases, limits of state intervention, State budget, mediation, public legal dispute, Supreme Court, Constitutional Court of Ukraine, alternative forms of defense.

УДК 347.73

DOI 10.31558/2786-5835.2023.2.16

Пирога Сергій Степанович,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри канонічного права

Карпатського університету імені Августина Волошина

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7093-3207>

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ОПОДАТКУВАННЯ

Спроби розробити будь-які кваліфікаційні ознаки, які б дозволяли однозначно ідентифікувати об'єкти оподаткування, а також класифікувати їх, сьогодні не мають успіху. Податкова система – це не лише фіскальний інструмент, це ще й інструмент економічної політики, регулятор виробництва, споживання та інвестицій, платіжного балансу та розподілу доходів у суспільстві. Зазначені функції податкової системи визначають особливості визначення і способів закріплення у законодавстві об'єктів оподаткування. Реальних об'єктів оподаткування всього три. Перший об'єкт оподаткування – це заново створена додана вартість як результат господарської діяльності, що являє собою факторні доходи фірми – фонд оплати праці і прибуток. Факторні доходи є об'єктом для нарахування соціальних внесків і податків: на додану вартість, на доходи фізичних осіб, на прибуток. Два інші об'єкти